

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ПРИЙМУК ОЛЕСЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 159.923.3:640.43

**ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі психології Київського національного торговельно-економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор психологічних наук, професор
Корольчук Валентина Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний
університет, професор кафедри психології

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Томчук Михайло Іванович, Комунальний вищий
навчальний заклад «Вінницька академія неперервної
освіти», завідувач кафедри психології

кандидат психологічних наук, доцент
Сингаївська Ірина Валентинівна, Вищий навчальний
заклад «Університет економіки та права «КРОК»,
професор кафедри психології

Захист відбудеться «28» грудня 2017 р. о 14:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.055.04 у Київському національному торговельно-економічному університеті за адресою: вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156.

Автореферат розіслано « 28 » листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.М. Миронець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Темпи розвитку ринку ресторанних послуг, заданими Асоціацією ресторанного бізнесу України, коливаються в межах 60–100 % на рік. Нині споживачам пропонується широкий асортимент послуг, що в ресторанній справі не мають меж досконалості. Останнім часом з'явилися такі нові їх види, як: гастрономічні шоу, години фортуни, урочисті презентації страв, виїзний кейтерінг тощо. Таке різноманіття надання послуг споживачеві висуває нові вимоги до професійної підготовки здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

Водночас в умовах стрімкого розвитку ресторанного бізнесу в Україні виникає протиріччя між вимогами професії до особистості, запитами суспільства і рівнем сформованості професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти, що потребує наукового і практичного його вирішення.

Специфіка розвитку ресторанного бізнесу значною мірою залежить від фахівців, які безпосередньо працюють у сфері ресторанних послуг. Людський фактор у ресторанному бізнесі відіграє ключову роль, адже задоволення потреб споживача на високому рівні поряд з професійними навичками й уміннями потребує комунікативних здібностей, емоційно-вольової стійкості, врівноваженості, спостережливості, вираженої мотиваційної та професійної спрямованості. Тобто психологічний компонент у системі формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу має вагоме значення, що відзначали такі науковці, як: М. Бойко, А. Мазаракі, С. Максименко, Н. Кабушкін, М. Корольчук, О. Креденцер, С. Миронець, І. Сингаївська, Т. Ткаченко, М. Томчук, Т. Щербан.

Психологічні аспекти професійно важливих якостей у сфері «людина-людина» досліджували: М. Дьяченко, Н. Іванова, Л. Кандилович, В. Моляко, Л. Карамушка, М. Корольчук, С. Максименко, В. Мерлін, К. Платонов, Є. Потапчук, І. Сингаївська, М. Томчук. Питання підвищення якості професійної освіти у підготовці фахівців готельно-ресторанної справи стали предметом уваги науковців М. Бойко, І. Зоріної, П. Карпенка, Н. Корнейченко, М. Кравченка, С. Мельниченко, Т. Ткаченко, Т. Тимохіної.

З огляду на значний інтерес науковців до питань забезпечення успішності професіогенезу особистості в організаційній та економічній психології, проблема психологічних умов формування професійно важливих якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу у закладі вищої освіти (ЗВО) як у теоретичному, так і практичному аспекті залишається малодослідженою.

Враховуючи актуальність і недостатню розробленість проблеми вивчення психологічних умов формування професійно важливих якостей у сфері ресторанного бізнесу, обрано тему дослідження: «Психологічні умови формування професійних якостей здобувачів вищої освіти».

Наукове завдання дослідження полягає у визначенні особливостей проявів та формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано в межах комплексної науково-дослідницької теми Київського національного торговельно-економічного університету (КНТЕУ): «Психологічне забезпечення професійної підготовки і діяльності працівників торговельних, банківських і туристичних організацій (підприємств)» (план НДР КНТЕУ на 2014/15 н.р. п.4), державний реєстраційний номер 0115U0004307, у межах якої розроблено й апробовано комплексну тренінгову програму щодо формування професійно важливих якостей фахівців ресторанного бізнесу (РБ).

Тему дисертаційного дослідження «Психологічні умови формування професійних якостей здобувачів вищої освіти» затверджено вченою радою КНТЕУ (протокол № 4 від 25 грудня 2014 р.), узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 1 від 27 січня 2015 р.) та уточнено вченою радою КНТЕУ (протокол № 1 від 30 серпня 2017 р.).

Метою дисертаційної роботи є визначення змісту, структури та особливостей проявів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу, розроблення й апробація комплексної тренінгової програми їх формування.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз і визначити ступінь розробленості проблеми формування професійно важливих якостей особистості в професіогенезі.

2. Обґрунтувати психодіагностичний інструментарій і розробити емпіричну модель дослідження психологічних умов формування професійних якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

3. Розкрити структурні компоненти, змістовні характеристики, їхні взаємозв'язки та визначити професійно важливі якості обстежуваних.

4. Виявити особливості проявів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу в динаміці професійної підготовки.

5. Розробити концептуальну модель і комплексну тренінгову програму психологічних умов формування професійних якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу та здійснити її апробацію.

Об'єкт дослідження – процес формування професійно важливих якостей особистості в професіогенезі.

Предмет дослідження – особливості психологічних умов формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених завдань застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи: *теоретичні*: аналіз наукової фахової літератури, узагальнення отриманої інформації, системний

аналіз. *Емпіричні та експериментальні*: для з'ясування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері РБ використано експеримент (констатуючий та формуючий), анкетування, бесіда, спостереження та обґрунтовано комплекс психодіагностичних методик для дослідження мотиваційного, індивідуально-психологічного, емоційно-вольового, комунікативного і компоненту професійного спрямування в процесі професійної підготовки у ЗВО.

Мотиваційний компонент здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу визначали за методиками: «Мотиви підприємництва» (Л. Карамушка, Н. Худякова); «Мотиви вибору професії» (В. Семиченко); «Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса. Дослідження професійного спрямування обстежуваних проводили за «Професіографічним опитувальником» О. Ліпмана та «Дослідження рівня конкурентоздатності» (В. Юрченко, Н. Пов'якель). Емоційно-вольову сферу вивчали за допомогою таких психодіагностичних методик: «Діагностика емоційної спрямованості особистості» (В. Бодров); «Дослідження вольової саморегуляції» (Т. Пашукова). Індивідуально-психологічний компонент обстежуваних досліджували за 16-факторним особистісним опитувальником Р. Кеттела, психофізіологічні властивості особистості – за опитувальником «Дослідження психологічної структури темпераменту» Б. Смірнова та методикою «Оцінка оптимізму і активності» Г. Нікіфорова. Комунікативна сфера вивчалася за таким комплексом психодіагностичних методик: «Діагностика комунікативних і організаторських здібностей» (В. Синявський, Б. Федоришина), «Методика виявлення стратегій поведінки в конфлікті» К. Томаса, «Методика діагностики міжособистісних відносин» Т. Лірі.

Методи математичної статистики: кореляційний та факторний аналізи. Статистичну обробку отриманих результатів проведено за допомогою комп'ютерної програми SPSS.17.0.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- розроблено концептуальну модель формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу, яка містить теоретичну базу, обґрунтований комплекс методів і психодіагностичних методик дослідження та комплексну тренінгову програму формування окремих її структурних компонентів;

- на емпіричному рівні виявлено особливості змісту, структури, проявів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу за такими структурними компонентами, як: комунікативний, мотиваційний, професійного спрямування, емоційно-вольовий, індивідуально-психологічний;

- доведено ефективність використання комплексної тренінгової програми розвитку професійно важливих якостей, що виявляється у суттєвому поліпшенні показників її структурних компонентів порівняно з фоновими та контрольними даними;

удосконалено:

- загальні підходи до діагностики, що дало змогу визначити зміст структурних компонентів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу;

набули подальшого розвитку теоретико-методологічні основи формування професійно важливих якостей фахівців ресторанного бізнесу, що реалізовано в авторській Комплексній тренінговій програмі.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати рекомендовано до використання при впровадженні заходів з психологічного забезпечення навчальної і професійної діяльності у: ЗВО України; лабораторіях професійної діагностики і профорієнтації; соціально-психологічних службах під час роботи з молоддю при державних міських адміністраціях; центрах довузівської підготовки та установах Міністерства освіти і науки України.

Положення, висновки і рекомендації дисертації апробовано і впроваджено у навчальний процес: КНТЕУ при викладанні дисциплін «Психодіагностика», «Психокорекція», «Практична психологія» (довідка про впровадження від 09.06.2017 № 1770/20); Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» під час викладання дисциплін «Психологія організації», «Психологія управління», «Психодіагностика», «Основи психокорекції» (довідка про впровадження від 08.06.2017 № 1739/01-27); Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий університет розвитку людини «Україна» під час підготовки студентів-психологів та студентів, що навчаються на економічному напрямку підготовки при вивченні дисциплін «Психологічні основи роботи з персоналом», «Креативний менеджмент», «Психодіагностика», «Психокорекція» (довідка про впровадження від 08.06.2017 № 01/21-84); Університету державної фіскальної служби України під час викладання дисциплін «Психологія», «Професійна психологія та конфліктологія», «Методика викладання економіки», «Психологія діяльності та навчальний менеджмент», «Психологія комунікативного впливу» (довідка про впровадження від 12.06.2017 № 1375/01-23); Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика для студентів спеціальностей «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа» протягом 2015–2017 рр., а саме: апробовано психологічні технології оптимізації мотиваційної та комунікативної сфер особистості (довідка про впровадження від 19.05.2017 № 348).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено на наукових та науково-практичних зібраннях, а саме: II Всеукраїнському конгресі з організаційної та економічної психології (Кам'янець-Подільський, 28–30 травня 2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наукового та освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (Мукачеве, 14–15 травня 2015 р.), вузівській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 3 грудня 2015 р.), Міжнародній психолого-педагогічній конференції «Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі євроінтеграційних процесів» (Берегове, 14–15 квітня, 2016 р.), науково-

практичній конференції «Проблеми сучасної психології» (Кам'янець-Подільський, травень 2016 р.), IV науковій конференції «Фундаментальні та прикладні дослідження у сучасній науці» (Харків, жовтень 2016 р.), XII Міжнародній науково-практичній конференції з організаційної та економічної психології «Організаційна та економічна психологія в Україні: сприяння регіональному розвитку» (Харків, 1–3 червня, 2017 р.).

Публікації. Основні результати дослідження оприлюднено у 13 наукових публікаціях, 6 з яких надруковано у наукових фахових виданнях, з них три у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 7 – в інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (282 найменувань), чотирьох додатків. Основний зміст роботи викладено на 191 сторінці комп'ютерного тексту. Робота містить 13 таблиць та 4 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету і головні завдання роботи, сформульовано наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дослідження, представлено форми апробації його результатів, структуру дисертаційної роботи й публікації.

У **першому розділі** «*Теоретичні основи вивчення професійно важливих якостей у професіогенезі особистості*» проаналізовано і узагальнено наукові підходи до вивчення професійно важливих якостей (ПВЯ) у системі професіогенезу особистості та теоретико-методологічні особливості психологічних умов їх формування.

Важливим фактором, який впливає на вимоги до спеціаліста, є зміни, що відбулися у соціально-економічній сфері, коли різко загострилась конкуренція, збільшились ризики й протиріччя у галузі виробництва, надання та споживання різноманітних послуг (Л. Карамушка, С. Максименко, А. Мазаракі, М. Корольчук, М. Савчин, Т. Щербан). Основними визначальними компонентами професійної придатності є ПВЯ, що у професіогенезі розглядаються як якості, необхідні людині для успішного розв'язання професійних завдань (В. Бодров, О. Кокун, В. Клочко, Г. Ложкін, М. Макаренко, А. Маркова). У психології під ПВЯ традиційно розуміють здатності людини до професійної діяльності в широкому сенсі цього слова (Н. Іванова, Л. Карамушка, С. Максименко, Г. Ложкін, М. Москальов, І. Сингаївська, М. Томчук, Ю. Трофімов). До ПВЯ відносять: природні задатки; професійні знання, навички і компетентності, що отримують у процесі професійного навчання і самовдосконалення; індивідуальні психологічні особливості (ІПО) майбутніх фахівців (мотивація, спрямованість, характер); психофізіологічні особливості (темперамент, особливості вищої нервової діяльності); особливості психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява); у деяких видах діяльності – анатомо-фізіологічні

характеристики (В. Берзін, В. Бодров, Л. Карамушка, Є. Клімов, О. Кокун, М. Корольчук, В. Крайнюк, О. Креденцер, М. Макаренко, С. Миронець).

Визначено, що ПВЯ є інтегрованими психофізіологічними і психологічними утвореннями, які в процесі конкретної професійної діяльності формуються у спеціальні (професійні) здібності (Н. Іванова, Л. Карамушка, М. Корольчук, О. Кокун, М. Макаренко, В. Мясичев, Б. Теплов, М. Томчук).

Деякі фахівці звертають увагу на структуру ПВЯ як визначальний критерій, що забезпечує формування професійної придатності суб'єкта. Так, Є. Клімов виокремлює п'ять основних складових ПВЯ, а саме: громадські, ставлення до праці, схильність до професії, дієздатність, спеціальні здібності.

Необхідним критерієм у професійних вимогах до особистості визначено ступінь змінності, здатність до швидкого тренування, індивідуальні характеристики. Виявлено, що в процесі навчання менш за все піддаються змінам психічні процеси та функції, обумовлені типологічними особливостями фахівців, моральні якості та деякі риси характеру (відповідальність, добросовісність, акуратність, скромність, дисциплінованість). У структурі ПВЯ також виокремлено індивідуально-типологічні, атенційні, психомоторні, мнемічні, імажинітивні, мисленнєві та вольові якості особистості (В. Берзін, О. Кокун, М. Корольчук, В. Крайнюк, Г. Ложкін, М. Макаренко).

З'ясовано, що дослідження умов формування ПВЯ у професіогенезі потребує інтегративного підходу з урахуванням різноманітних теоретико-методологічних засад (В. Бодров, Н. Іванова, Є. Клімов, М. Корольчук, С. Максименко, С. Миронець). Так, маніпулятивно-прагматичний підхід спрямовує орієнтацію особистості на нормативно-схвалений спосіб діяльності, що передбачає узгодження наявних характеристик з певними вимогами професії. Згідно з позитивно-технократичним підходом відсутні або недостатньо розвинені ПВЯ можна сформувати в процесі навчання. Етико-гуманістичний підхід вимагає вивчення професіоналізації з огляду на індивідуальні особливості професіонала. Аксиологічний підхід О. Фонарьова базується на ідеографічному погляді на професійний розвиток фахівців, оскільки особистісні якості професіонала не повністю узгоджуються з ПВЯ, а окремі з них потребують корекції. Найважливішою детермінантою успішності професійного шляху людини є уявлення про себе «Я-концепція», спосіб життя, ставлення до визначених соціальних ситуацій (Л. Корнеева) та ін.

При вивченні особливостей психологічних умов формування ПВЯ варто брати до уваги цілий комплекс характеристик людини, від яких більшою або меншою мірою залежить кінцевий успіх професійного становлення, а саме: професійна мотивація; загальна і професійна підготовленість; рівень функціональної готовності й резервів організму до трудової діяльності; індивідуально-психологічні характеристики людини і насамперед відповідність ПВЯ вимогам конкретної професії.

Аналіз теоретико-методологічного вивчення ПВЯ в професіогенезі особистості свідчить про різнобічність поглядів на визначення самого поняття,

його структурних компонентів та їх змістовних характеристик, що призвело до протиріч у теоретичних поглядах та практичній реалізації їх формування.

В основу дослідження покладено інтегральний підхід, який найбільш раціонально враховує все різноманіття наукових поглядів дослідження ПВЯ, що у професіогенезі фахівця є синтезом взаємопов'язаних структурних компонентів особистості – мотиваційного, комунікативного, когнітивного, гностичного, емоційно-вольового, креативного з урахуванням інтегрального функціонування щодо формування індивідуальних особливостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

У **другому розділі** *«Організація роботи та концептуальна модель дослідження і формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти»* здійснено психологічний аналіз вимог професії до фахівців ресторанного бізнесу; обґрунтовано психодіагностичний інструментарій дослідження, розроблено Комплексну тренінгову програму формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу (КТП) та емпіричну модель дослідження ПВЯ.

На основі аналізу змісту професійної діяльності визначено, що науковці виокремлюють такі вимоги до особистості фахівця ресторанної індустрії, як: чуйне й уважне ставлення до людей, розуміння їх індивідуальних і психічних станів, сполучення вимогливості та доброзичливості, високий рівень пам'яті на обличчя, уміння розподіляти та перемикати увагу. Обов'язковими професійними якостями працівника є: переконаність у високому призначенні й розумінні професії, ідейна переконаність, інтерес до професії, принциповість, дисциплінованість, творчість, оперативність, уміння регулювати емоційно-вольову сферу (Б. Ананьєв, В. Бодров, М. Бойко, В. Осьодло, Т. Ільїна, Є. Мілерян, С. Мельниченко, Л. Карамушка, Г. Костюк, В. Крайнюк, М. Корольчук, О. Креденцер, Б. Ломов, С. Максименко, С. Миронець, М. Савчин, Т. Щербан, Т. Ткаченко).

Найбільш значущим (Є. Клімов) є змістовний аспект діяльності вимог професії до ПВЯ фахівців РБ, а саме: ефективна комунікація в системі «людина-людина», ставлення до суспільно-корисної праці, ступінь відповідальності, ініціативність, працьовитість тощо. Вчений стверджує, що недостатній рівень спеціальної професійної підготовки можна компенсувати певними особистісними ПВЯ.

За результатами аналізу досліджень експертів сфери послуг і громадського харчування визначено, що найбільш важливою професійною якістю для здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу є комунікабельність. Крім того, професійна діяльність фахівців ресторанних послуг вимагає емоційної стабільності, володіння особистісними емоціями, стійкості до стресу, які є важливими особистісними якостями працівника, що забезпечують високий рівень професійної діяльності.

Для працівника сфери обслуговування професійно важливими особистісними характеристиками є також такі професійні якості, як самоконтроль, самокритичність, прагнення до усунення професійних

стереотипів щодо надання послуг. Формування підприємницької компетентності здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу передбачає: по-перше, здобуття знань, умінь та використання отриманих знань й навичок, що допоможуть самостійно визначатись у підприємницькій діяльності; по-друге, формування здатності особистості до самореалізації, саморозвитку, самоствердження, що обумовлює розвиток підприємницької ініціативи (М. Бойко, М. Корольчук, С. Миронець, С. Мельниченко, Т. Ткаченко, С. Максименко, А. Мазаракі, Л. Карамушка).

Обґрунтовано необхідність формування у здобувачів вищої освіти мотивації до праці у сфері обслуговування, усвідомлення її цінності для суспільства й окремого громадянина, важливості оволодіння основами етики й естетики, навичками ефективного спілкування, формування низки ПВЯ (ввічливість, тактовність, самоконтроль, уважність, акуратність, доброзичливість тощо). Актуальними вважаються моральні якості працівника сфери обслуговування, його ставлення до праці, культура взаємодії з клієнтами, індивідуальний підхід до пропонування та виконання послуг (В. Дрижак, Д. Закатнов, С. Мельник, Н. Пасічник, Н. Побірченко, О. Тополь, М. Бойко, Л. Козачок, Н. Побірченко, Н. Покатиловський, І. Прокопенко, О. Семенюк, О. Щербак). Науковці В. Зубков, І. Піпула, Г. Хорошавіна акцентують увагу на таких якостях фахівця, як професійна мобільність, готовність до професійної творчості та професійного саморозвитку.

За результатами низки наукових досліджень визначено перелік ключових вимог до фахівців усіх напрямів ресторанного господарства. Сюди віднесено управлінські якості – послідовність, відповідальність і відданість колективу; загальноосвітній рівень – критичне мислення, інноваційний підхід до діяльності, креативність, інформаційно-технологічна обізнаність; професіоналізм – компетентність, лідерство, прагматизм, відповідність посаді, пунктуальність, робота в команді, партнерство; етичний компонент – чесність, правдивість, автентичність; особисті якості – скромність, ініціативність, рефлексивність, гнучкість (М. Бойко, С. Мельниченко, Т. Ткаченко, Л. Чорна).

Встановлено, що розкриття сутності, структури й особливостей розвитку ПВЯ у здобувачів вищої освіти сфери ресторанного бізнесу має суттєві взаємозв'язки з психологічними умовами їх формування в динаміці навчально-професійної підготовки. З огляду на це розроблено Концептуальну модель психологічних умов формування ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері РБ, що включає теоретичні, статистичні, психодіагностичні та професіографічні методи дослідження (рис. 1).

Аналіз успішного ведення РБ свідчить, що в системі професійної підготовки у ВНЗ необхідно враховувати важливий компонент професіоналізму здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу – психологічні особливості формування і розвитку професійно важливих знань, навичок, умінь. Такий підхід значно поглиблює процес позитивної динаміки формування ПВЯ, сприяє підвищенню мотиваційного інтересу студентів та удосконаленню соціально-психологічних і організаційних структур навчально-професійного

середовища (М. Бойко, А. Бодальов, Л. Карамушка, Є. Клімов, О. Креденцер, М. Савчин, Т. Ткаченко).

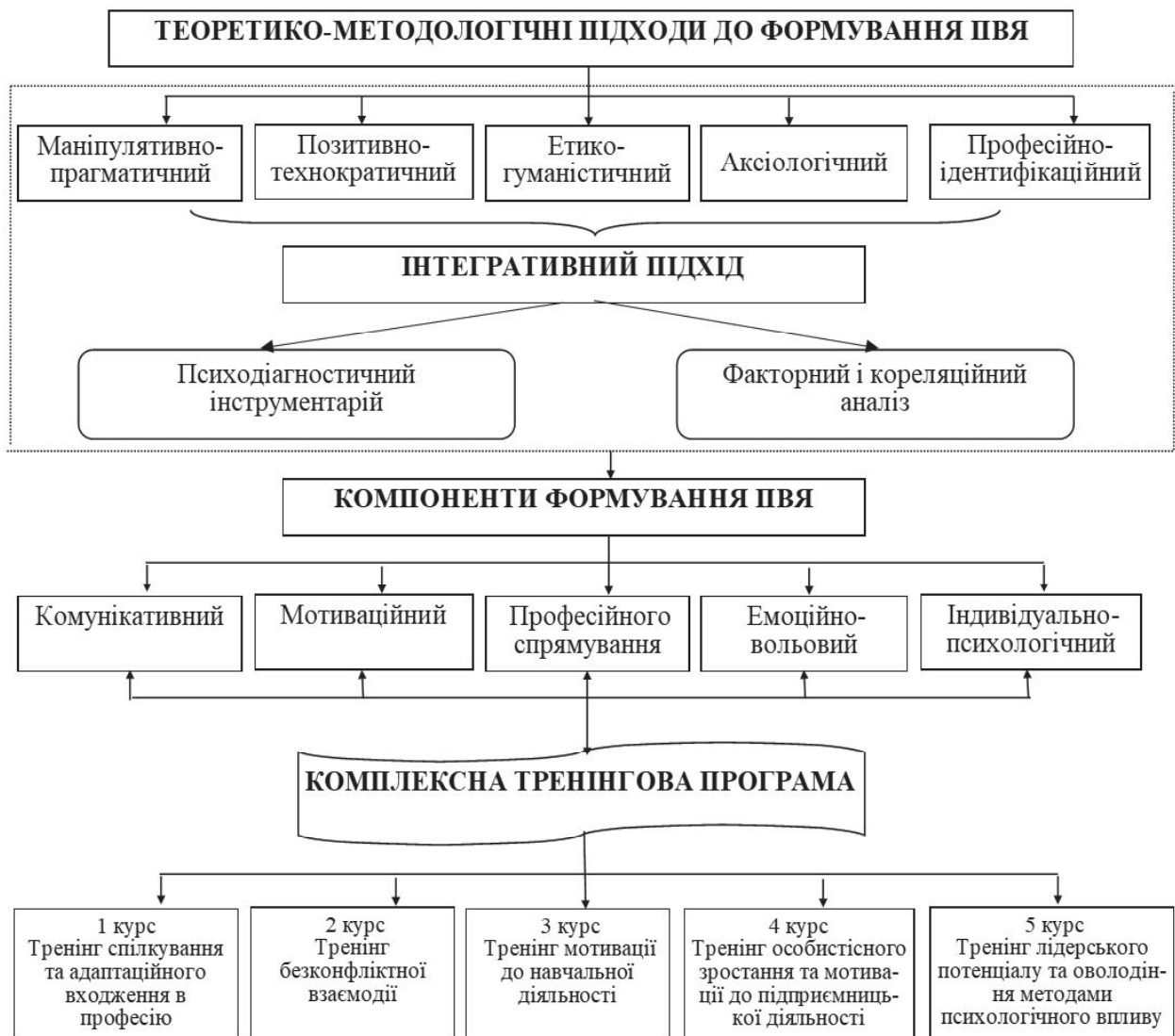

Рис. 1. Концептуальна модель психологічних умов формування ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу (розроблено автором)

Поліфункціональність діяльності фахівців РБ вимагає дослідження їх мотиваційної, комунікативної, емоційно-вольової сфер розвитку, а також професійної спрямованості та індивідуально-психологічних якостей, що сприяє комплексному вивченню професіогенезу діяльності.

Організаційно дисертаційне дослідження складалось з трьох етапів: *перший* – розробка програми дослідження, вивчення теоретичних аспектів, аналіз наукової фахової літератури, збір необхідної інформації з проблеми наукового пошуку; *другий* – обґрунтування методів та методики дослідження і розроблення концептуальної моделі психологічних умов формування ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу, проведення емпіричної частини роботи; *третій* – обробка й аналіз отриманих результатів дослідження, формулювання висновків і рекомендацій.

З'ясовано, що в нинішніх умовах розвитку ресторанного бізнесу в Україні виникає протиріччя між вимогами професії, запитами суспільства і рівнем сформованості ПВЯ майбутніх фахівців, що потребує наукового і практичного його розв'язання.

У **третьому розділі** *«Результати емпіричного дослідження та апробація комплексної тренінгової програми формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти»* представлено аналіз показників професійних якостей в динаміці освітньо-професійного навчання з першого по п'ятий курс, результати експертного опитування щодо визначення ПВЯ, факторного і кореляційного аналізу взаємозв'язків психологічних показників методик, за якими проводилося дослідження, а також визначено ефективність комплексної тренінгової програми в експериментальній групі студентів.

Отримані результати дали змогу виокремити компоненти ПВЯ – комунікативні, мотиваційні, професійної спрямованості, емоційно-вольові та індивідуально-психологічні, що обумовлюють успішність професійної діяльності здобувачів вищої освіти у сфері РБ. Особливості проявів ПВЯ в динаміці під час освітньо-професійного навчання за бакалаврським і магістерським рівнями дали підстави обґрунтувати КТП щодо формування ПВЯ у студентів та довести її ефективність за результатами порівняльного аналізу контрольної та експериментальної груп.

За основу визначення найбільш важливих для спеціалістів ресторанного бізнесу професійних якостей обрано методику «Професіографічний опитувальник О. Ліпмана». Для об'єктивного дослідження важливих ПВЯ у сфері ресторанного бізнесу сформовано групу експертів, до якої включено 20 викладачів кафедри готельно-ресторанного бізнесу КНТЕУ з досвідом роботи від 5 до 20 років, а також практиків, а саме студентів заочної форми навчання КНТЕУ, які мають безпосередній досвід роботи у сфері ресторанного бізнесу. Відповідно експертний склад фахівців розподілено на дві групи: 1 – викладачі, 2 – практики.

З'ясовано, що першість у загальному рейтингу займає комунікативна складова, на другому місці знаходиться мотиваційна, на третьому – професійна спрямованість, на четвертому – емоційно-вольова та індивідуально-психологічна, що співвідноситься з отриманими результатами факторного аналізу.

За результатами кореляційного і факторного аналізу, що розкривають вагомі факторні навантаження показників окремих методик, а також за експертними оцінками визначено структурні компоненти ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері РБ, а саме: комунікативна складова (F1), професійна спрямованість (F2), мотиваційна складова (F3), емоційно-вольова (F4) та індивідуально-психологічна (F5). На підставі порівняльного аналізу отриманих результатів встановлено, що розвиток і наступна реалізація ПВЯ у діяльності здобувачів вищої освіти у сфері РБ здійснюються завдяки функціональним механізмам вагомих складових кожного з 5 факторів, що у взаємодії і взаємозалежності визначають ефективність професійної діяльності обстежуваних.

У підсумку така фундаментальна взаємодія складових структури компонентів обумовлює регуляцію факторних навантажень з поєднанням одних з іншими, що більш інтенсивні за проявом. Це забезпечує необхідність оптимального рівня професійної діяльності фахівців РБ.

У формувальному експерименті брали участь здобувачі вищої освіти у сфері РБ експериментальних і контрольних груп першого, другого, третього, четвертого і п'ятого років навчання. З експериментальною групою (ЕГ) проводилася відповідна психологічна робота у вигляді цілеспрямованої ТП. Апробація розробки ТП здійснювалася за таким диференційованим її спрямуванням, як: на першому етапі з ЕГ першого курсу проводився тренінг з метою поліпшення комунікативної сфери та адаптаційного входження студентів у нове соціальне середовище, на другому – для зниження рівня конфліктогенності у взаємодії, на третьому – з метою оптимізації мотивації до навчальної діяльності, на четвертому – для особистісного зростання та мотивації до підприємницької діяльності і на завершальному етапі професійної підготовки студентів тренінг було спрямовано на формування лідерського потенціалу та оволодіння методами психологічних впливів на особистість.

Ефективність впливу КТП визначалась шляхом порівняння результатів контрольної і експериментальної групи компонентів ПВЯ – комунікативних, мотиваційних, професійного спрямування, емоційно-вольових та індивідуально-психологічних.

Доведено ефективність використання КТП, її позитивний вплив на комунікативну сферу обстежуваних завдяки цілеспрямованим тренінговим циклам, які здійснювалися під час формуючого експерименту перед повторним обстеженням (тренінг спілкування й адаптаційного входження студентів в освітньо-професійну діяльність), а також на другому курсі – тренінг безконфліктної взаємодії. У подальшому навчанні використовувалися тренінги, які підтримували досягнуті результати.

З'ясовано, що після використання КТП у студентів ЕГ порівняно з початковими і контрольними результатами поліпшилися показники за усіма 8 октантами: 1 – авторитарності; 2 – егоїстичності; 3 – агресивності; 4 – недовірливості; 5 – покірності; 6 – залежності; 7 – співробітництва; 8 – альтруїстичності (при $p \leq 0,05$).

Визначено, що показники психограми міжособистісної взаємодії з 1 по 4 характеризують неконформні тенденції і схильність до конфліктних проявів (особливо 3 і 4).

Встановлено, що в ЕГ після використання КТП студентам притаманні більш незалежні позиції, наполегливість у досягненні мети, відстоюванні своєї точки зору, схильність до конкуренції. За наступними 4 октантами (5 – 8) студентам ЕГ притаманні такі особливості, як: спрямованість на розв'язання конфліктних ситуацій, самостійність у прийнятті рішень, менший вплив оточення на думку і дії, схильність до компромісів, прийняття реальних обставин.

Доведено, що домінуючими стратегіями взаємодії за методикою К. Томаса після використання КТП у студентів ЕГ є співробітництво (збільшення з 15% до 35%), компроміс (зменшення з 35% до 22%), уникнення (зменшення з 28% до 16%), конкуренція (збільшення з 10% до 15%) і пристосування (зменшення з 12% до 6%).

За результатами порівняльного аналізу комунікативних і організаторських здібностей в ЕГ встановлено істотно вищі показники після застосування КТП, які змінились (з початкових результатів на рівні 2 балів, що за інтерпретаційною оцінкою вважається нижче середнього) до 4 і навіть 5 балів, що розцінюється як високий і дуже високий рівень проявів комунікативних та організаторських здібностей (табл. 1).

Таблиця 1

**Ефективність впливу КТП на студентів за показниками методики
Комунікативних і організаторських здібностей
(В. Сняжковський, В. Федоришин)**

Курс	Група	Шкала			
		Організаторські здібності		Комунікативні здібності	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
1	КЕ	0,59±0,04	0,60±0,03	0,45±0,02	0,49±0,04 ^v
	ФЕ	0,52±0,04	0,67±0,03*	0,46±0,02	0,62±0,04*
2	КЕ	0,61±0,03	0,63±0,04	0,47 ^v ±0,04 ^v	0,51±0,03 ^v
	ФЕ	0,68±0,03*	0,70±0,04*	0,61±0,05	0,71±0,03*
3	КЕ	0,59±0,03 ^v	0,60±0,02 ^v	0,47±0,02 ^v	0,46±0,02 ^v
	ФЕ	0,69±0,03*	0,70±0,04*	0,71±0,03*	0,74±0,04*
4	КЕ	0,67±0,02*	0,69±0,03*	0,49±0,02 ^v	0,51±0,03 ^v
	ФЕ	0,71±0,04	0,79*±0,02	0,72±0,03*	0,78±0,03*
5	КЕ	0,66 ^v ±0,03*	0,68±0,03*	0,57±0,03 ^v *	0,59*±0,03 ^v
	ФЕ	0,71±0,04*	0,89±0,03*	0,78±0,05*	0,89±0,01*

* Рівень достовірності відмінностей в динаміці навчальної діяльності студентів контрольної (КГ) і експериментальної (ЕГ) груп ($p < 0,05$); ^v – рівень достовірності відмінностей між показниками КГ і ЕГ; КЕ – констатуючий експеримент; ФЕ – формуючий експеримент.

У цілому поліпшення комунікативних властивостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу після використання КТП сприяє міцнішій взаємодії – її активності, швидкій орієнтації у складних ситуаціях, ініціативності, прийняттю самостійних рішень, відстоюванню власної думки, переконуванню інших, умінню організувати різні заходи.

На підставі аналізу результатів мотиваційного компоненту визначено ефективність розвитку мотиваційної сфери у структурі ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу. Доведено, що після використання КТП у студентів ЕГ порівняно з контрольними і початковими вимірами (при $p \leq 0,05$) виявились професійно значущі безпосередні мотиви комерційного успіху свободи і незалежності, інноваційності та ризику, ініціативи та активності.

Ієрархія опосередкованих мотивів доповнює логічну послідовність мотиваційних спрямувань у студентів ЕГ – мотиви: самореалізації; поваги та самоповаги; соціальних контактів та групової незалежності; вимушеності.

З'ясовано, що за рівнем сформованості мотивів вибору професії у здобувачів вищої освіти сфери ресторанного бізнесу ЕГ після цілеспрямованої психокорекційної роботи високий рівень сформованості мотиваційної сфери спостерігався у 70% і у 30% – середній (рис. 2.). При цьому у структурі мотивів суттєво переважають внутрішні (інтровертовані) соціальні й особливо значимі мотиви, на достатньому рівні виявлено зовнішні позитивні мотиви. Відсутність з 3-го року навчання зовнішніх негативних мотивів підтверджує ефективність проведеної психологічної роботи зі студентами ЕГ.

Визначено позитивний ефект розвитку мотиваційної сфери особистості, мотивації до успіху, що є важливим елементом у структурі ПВЯ здобувачів вищої освіти сфери ресторанного бізнесу. Про це свідчать достовірні позитивні зміни розвитку мотивації до успіху при використанні психологічних методів у процесі освітньо-професійної діяльності, які виявилися у поліпшенні відповідних оціночних критеріїв з початкового низького рівня до помірно високого і дуже високого.

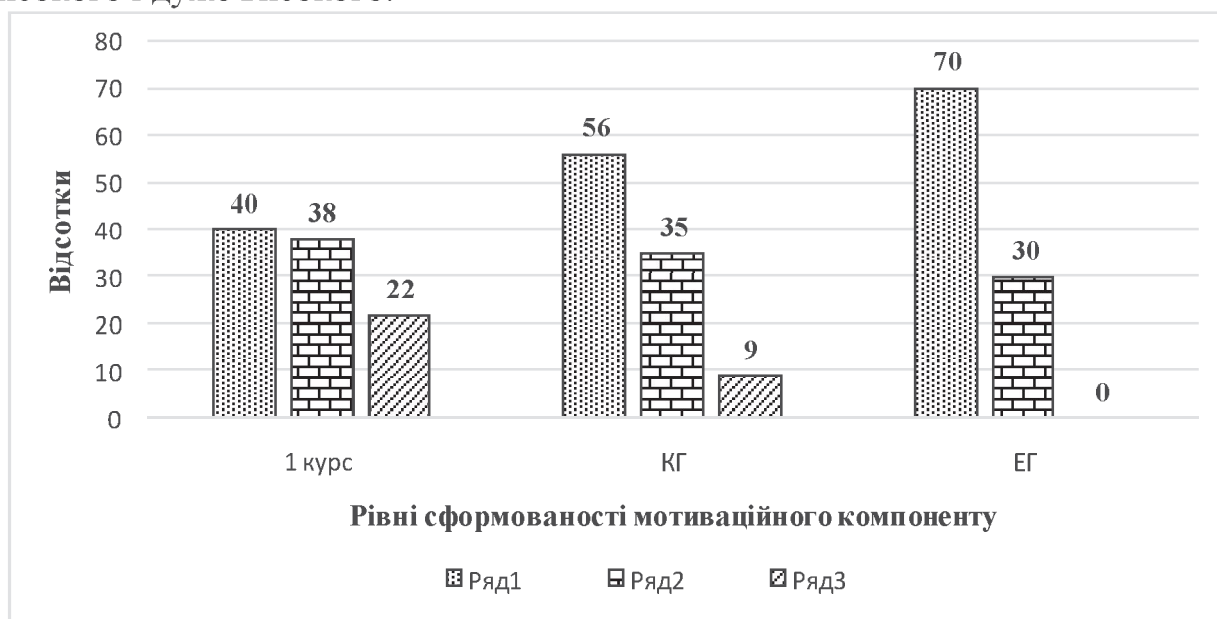

Рис. 2. Рівні сформованості мотиваційного компоненту за методикою «Мотиви вибору професії»

З'ясовано, що емоційно-вольовий компонент під впливом КТП зазнав позитивних змін, що виявилися у високому рівні вольової саморегуляції, наполегливості і самовладання. Позитивно змінилися рівень емоційних переживань, практична спрямованість обстежуваних, прагнення до матеріального благополуччя, пошуку нової інформації, спроможність до додання небезпеки, самоствердження. Такі позитивні зміни емоційно-вольового компоненту ПВЯ здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу за показниками вольової саморегуляції та емоційної спрямованості свідчать про

ефективність і необхідність використання цілеспрямованої КТП у студентів ЕГ у процесі фахової підготовки.

За підсумками порівняльного аналізу у формувальному експерименті, з'ясовано, що використання комплексної тренінгової програми виявилось ефективним щодо формування ПВЯ у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу.

Доведено, що важливою і необхідною умовою розвитку професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу є використання у системі їх фахової підготовки розробленої автором КТП. Особливістю програми є те, що вона має цілеспрямований напрям розвитку ПВЯ студентів ЕГ у динаміці навчальної діяльності (на першому курсі тренінг спрямовано на розвиток комунікативної сфери і адаптаційних можливостей, на другому – тренінг безконфліктної взаємодії, на третьому – на розвиток мотивації до навчальної діяльності, на четвертому – на розвиток особистісного зростання і формування мотивації до підприємницької діяльності, на п'ятому – на розвиток лідерського потенціалу та оволодіння методами впливу).

Виявлено, що комунікативна складова розвивалась завдяки впливу комплексної тренінгової програми на конкретні здібності особи, професійну спрямованість і мотиваційний компонент завдяки формуванню мотивації до професійної діяльності. Водночас, механізми емоційно-вольового компоненту стабілізують емоційну сферу, зумовлюють стійкість до стресу, регулюють емоційність під час конфліктної взаємодії, а завдяки індивідуально-психологічним механізмам здійснюється реалізація цілісної функціональної системи, що визначає ефективність професійної діяльності фахівців ресторанного бізнесу.

За результатами порівняльного аналізу показників упродовж 5-ти років навчання контрольної і експериментальної груп виявлено загальну закономірність: в експериментальній групі після використання комплексної тренінгової програми окремі показники, що визначають функціональні можливості розвитку і реалізації ПВЯ, суттєво поліпшилися за кількісними й якісними характеристиками.

З'ясовано, що кількісні й якісні показники методики – це функціональні механізми, тобто складові, через які формуються компоненти ПВЯ і обумовлюється їх розвиток. Насамперед, це компоненти: комунікативний, професійної спрямованості, мотиваційний, емоційно-вольовий та індивідуально-психологічний.

ВИСНОВКИ

На підставі теоретичного аналізу і результатів експериментальної перевірки представлено нове розв'язання наукового завдання, яке полягає у визначенні змісту, структури компонентів і особливостей психологічних умов формування професійних якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу та обґрунтуванні й апробації комплексної тренінгової програми розвитку професійних якостей під час професійного навчання. У

процесі експериментального дослідження реалізовано мету і завдання роботи, що дало підстави сформулювати такі висновки:

1. Зважаючи на практичне значення якісної підготовки здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу, визначено психологічні компоненти професійно важливих якостей у професіогенезі особистості, які поряд з безпосередніми професійними компетентностями є важливими структурними характеристиками особистості, що суттєво впливають на ефективність діяльності й розглядаються як багатовекторні за напрямками, інтенсивністю, насиченістю та суперечливістю з різних наукових поглядів. Водночас, відсутність розроблених психологічних умов формування професійних якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу зумовило необхідність проведення теоретичного та експериментального аналізу цієї проблеми, що дало підстави запропонувати їх авторське визначення.

Психологічні умови формування професійних якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу розглянуто як системне, інтеграційне, узагальнене утворення, що виявляється в особливостях професіогенезу, із визначенням структурних компонентів – комунікативного, мотиваційного, професійного спрямування, емоційно-вольового та індивідуально-психологічного.

Формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу відбувається завдяки системному функціонуванню складових компонентів, які обумовлюють високий рівень комунікативних здібностей, внутрішніх індивідуально й соціально значущих мотивів, спрямованості на досягнення успіху, самоствердження, регуляції вольового самоконтролю, що у структурі професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу визначено провідними.

2. Результати факторного аналізу емпіричного дослідження формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу дали змогу з'ясувати компоненти, які виявилися цілісною структурно-фундаментальною організацією особистості, що визначає ефективність професійної діяльності фахівців. Вона функціонує у межах 5 структурних компонентів: F1 – комунікативний, F2 – мотиваційний, F3 – професійного спрямування, F4 – емоційно-вольовий, F5 – індивідуально-психологічний. Така взаємодія складових структурних компонентів формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу завдяки регуляції функцій психіки обумовлює інтенсифікацію одних функцій і, водночас, посилення інших, сприяє розвитку окремих компонентів і загалом зростанню у професіогенезі особистості.

За результатами кореляційного і факторного аналізу окремих показників професійно важливих якостей обстежуваних у динаміці освітньо-професійної діяльності обґрунтовано комплекс інформативних методик, які дають можливість виявляти особливості проявів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу за показниками комунікативних і організаторських здібностей, мотивів вибору професії,

мотивів підприємництва, професійної спрямованості, рівнів вольового самоконтролю та індивідуально-психологічних особливостей. Такі підходи дали змогу перейти до констатуючого і формуючого етапів дослідження.

3. За узагальненням даних емпіричного дослідження виявлено особливості проявів компонентів професійно важливих якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу. Визначено, що у студентів 1–2 років навчання недостатньо розвинені комунікативні та організаторські здібності, у мотиваційній сфері переважають зовнішні мотиви та мотиви престижу, уникнення, а також спостерігається низький рівень емоційно-вольової регуляції. Щодо індивідуально-психологічних характеристик, то потребують психологічної корекції чинники, які визначають поведінкову сферу, взаємодію, емоційну стабільність, що у цілому є показаннями до застосування системи психологічних технологій під час навчально-професійної діяльності.

Водночас у випускників спостерігаються прояви емоційно-вольової нестабільності, що потребує психологічної корекції.

4. Розроблена автором концептуальна модель та комплексна тренінгова програма формування професійно важливих якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу апробована в освітньо-професійній діяльності: зі студентами 1 курсу проведено тренінг, що сприяв оптимізації адаптаційного входження студентів у нове соціальне середовище, зі студентами 2 року навчання – тренінг для зниження рівня конфліктогенності у взаємодії; 3 курсу – тренінг для оптимізації мотиваційної сфери до навчальної діяльності; 4 року навчання – тренінг особистісного зростання та мотивації до підприємницької діяльності і на завершальному етапі професійної підготовки студентів тренінг спрямовано на формування лідерського потенціалу та оволодіння методами психологічних впливів на особистість. Такий підхід на підставі розробленої концептуальної моделі та комплексної тренінгової програми дав змогу провести формувальний експеримент.

5. Впровадження комплексної тренінгової програми у студентів експериментальної групи виявилось ефективним, про що свідчать поліпшення показників комунікативної, мотиваційної, емоційно-вольової сфер після її застосування у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу першого, другого, третього років навчання, у подальшому спостерігається позитивна динаміка розвитку лідерського потенціалу, навичок взаємодії, таких професійно значущих індивідуально-психологічних характеристик, як: дипломатичність, рішучість, практичність, відповідальність. Це підтверджують результати аналізу відповідних показників порівняно з фоновими і контрольними вимірами.

Перспектива подальшої роботи полягає у створенні моніторингу наявних професійно важливих якостей у динаміці освітньо-професійного навчання студентів, формуванні баз даних та реалізації індивідуального підходу до розвитку професійно важливих якостей із застосуванням новітніх тренінгових технологій психологічного змісту та оптимізації формування професійних компетентностей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Приймук О.О. Наукові підходи до вивчення професійно важливих якостей у професіогенезі особистості / О.О. Приймук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ : Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2015. – С. 67–72.

2. Приймук О.О. Теоретико-методологічні підходи формування психологічних умов професійно важливих якостей майбутніх фахівців / О.О. Приймук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ : Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2015. – С. 53–58.

3. Приймук О.О. Ефективність впливу комплексно-тренінгової програми на розвиток комунікативного компоненту майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Психологічний часопис : зб. наук. пр.; за ред. С.Д. Максименка. – Київ : Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2017. – № 2 (7). – Вип. 6. – С. 145–158.

Статті у наукових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз:

4. Приймук О.О. Особливості формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту імені Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України ; за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. – Вип. 33. – С. 436–448 (*Index Copernicus, CEJSH, Google Scholar*).

5. Приймук О.О. Ефективність впливу корекційно-тренінгової програми на розвиток мотиваційного компоненту як складової професійно важливих якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Правничий вісник Університету «КРОК» / Вищ. навч. заклад «Університет економіки та права «КРОК». – Київ, 2017. – Вип. 24. – С. 284–289.

6. Приймук О.О. Ефективність впливу психологічної програми на розвиток емоційно-вольового компоненту професійно важливих якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук : матеріали Міжнар. наук. конф. [«Педагогика и психология в эпоху глобализации – 2017»], Будапешт, 2017. – Будапешт : SCIENES and EDUCATION a NEW DIMENSION (PedPsy – 2017).

Статті в інших виданнях та матеріали виступів на наукових конференціях:

7. Приймук О.О. Професійно важливі якості у системі професіогенезу особистості / О.О. Приймук // Актуальні проблеми розвитку організаційної та економічної психології в Україні : тези II Всеукр. конгресу з організаційної та економічної психології (28–30 трав. 2015 р., м. Кам'янець-Подільський); за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – Київ : Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2015. – С. 56.

8. Приймук О.О. Теоретико-методологічні особливості формування психологічних умов професійно важливих якостей / Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : тези Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 трав. 2015 р., м. Мукачево. Т. 2 ; ред. кол. : Т.Д. Щербан (гол. ред.) та ін. – Мукачево : Карпатська вежа, 2015. – С. 152–154.

9. Приймук О.О. Психологічний аналіз особливостей професійно важливих якостей фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Актуальні проблеми психологічного забезпечення професійної діяльності : Вузів. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (3 груд. 2015 р.) : тези доп. ; відп. ред. Г.М. Ржевський, Л.С. Процик. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 107–108.

10. Приймук О.О. Обґрунтування психодіагностичного розвитку професійних якостей у майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі євроінтеграційних процесів України : матеріали міжнар. психолого-педагог. конф., 14–15 квіт., 2016 р., м. Берегове. – Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2016. – С. 393–396.

11. Приймук О.О. Теоретичний аналіз емпіричної моделі дослідження професійних якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Фундаментальні та прикладні дослідження у сучасній науці : тези IV наук. конф., жовт. 2016 р., м. Харків : зб. наук. пр. – Харків : Технолог. центр, 2016. – С. 39.

12. Приймук О.О. Особливості прояву комунікативних якостей у процесі навчання майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / О.О. Приймук // Актуальні проблеми організаційної та економічної психології : Вузів. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (28 листоп. 2016 р.) : тези доп. ; відп. ред. О.М. Хлонь, Л.С. Процик. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – С. 141–142.

13. Корольчук В.М., Приймук О.О. Особливості формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу / В.М. Корольчук, О.О. Приймук // Організаційна та економічна психологія в Україні: сприяння регіональному розвитку : тези XII Міжнар. наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології, 1–3 черв. 2017 р., м. Харків); за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – Київ– Харків : Гуманітар. центр, 2017. – С. 78–79.

АНОТАЦІЯ

Приймук О.О. Психологічні умови формування професійних якостей здобувачів вищої освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія. – Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2017.

У дисертаційному дослідженні представлено нове розв'язання наукового завдання, яке полягає у визначенні змісту, структури компонентів і особливостей психологічних умов формування професійних якостей у здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу та обґрунтуванні й апробації комплексної тренінгової програми розвитку професійних якостей під час професійного навчання. Розроблено емпіричну модель дослідження та концептуальну модель формування професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу, які містять теоретичну базу, обґрунтований комплекс методів і психодіагностичних методик дослідження, та запропоновано комплексну тренінгову програму формування окремих її структурних компонентів.

На емпіричному рівні виявлено особливості змісту, структури, проявів професійно важливих якостей здобувачів вищої освіти у сфері ресторанного бізнесу за такими структурними компонентами, як: комунікативний, мотиваційний, професійного спрямування, емоційно-вольовий, індивідуально-психологічний. Доведено ефективність використання комплексної тренінгової програми розвитку професійно важливих якостей, що виявляється у суттєвому поліпшенні показників її структурних компонентів порівняно з фоновими та контрольними даними.

Ключові слова: професійно важливі якості, здобувачі вищої освіти, ресторанний бізнес, психологічні умови.

ABSTRACT

Priimuk O.O. Psychological conditions for the formation of professional qualities of higher education graduates. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in psychological sciences, specialty 19.00.10 – organizational psychology; economic psychology. – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2017.

In the dissertation research a new solution of a scientific problem is presented, which consists in determining the content, structure of components and peculiarities of psychological conditions for the formation of professional qualities in future restaurant business experts and the substantiation and testing of a comprehensive training program for the development of professional qualities during vocational training.

The empirical model of research and conceptual model of formation of professional qualities of future restaurant business specialists, which contain theoretical basis, substantiated the complex of methods and psychodiagnostic research methods, and developed a comprehensive training program for the formation of its separate structural components.

At the empirical level, features of the content, structure, manifestations of professional qualities of future restaurant business specialists are revealed on the basis of such structural components as: communicative, motivational, professional orientation, emotional-volitional, individual-psychological.

Summary results of empirical research helped identify features of the components professionally important qualities of future professionals in the restaurant business. Determined that the students of 1–2 years of training are underdeveloped communication and organizational skills in motivational sphere prevailing external motives and reasons of prestige, avoid, and there is a low level of emotional and volitional regulation and on individual psychological characteristics, need psychological treatment factors that contribute to behavioral sphere interaction, emotional stability, which in general is testimony to the application of psychological technologies in dynamic educational and professional activity. However, graduates in teaching formed professionally important qualities, although they need psychological treatment, namely leadership and organizational characteristics, manifestations of emotional and volitional instability.

The efficiency of using a comprehensive training program for the development of professional qualities is proved, which is manifested in the significant improvement of the indicators of its structural components compared with background and control data.

Keywords: professional qualities, higher education graduates, restaurant business, psychological conditions.

ПРИЙМУК ОЛЕСЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

**ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ
ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Підписано до друку 23.11.2017.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. 1565.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156